

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

***Informacja o realizacji
ustawy o pomocy osobom uprawnionym
do alimentów w 2012 r.***

Warszawa, czerwiec 2013

Spis treści

WPROWADZENIE	3
1. REGULACJE ZAWARTE W USTAWIE O POMOCY OSOBOM UPRAWNIONYM DO ALIMENTÓW 3	
1.1. POSTĘPOWANIE WOBEC DŁUŻNIKÓW ALIMENTACYJNYCH	3
1.2. ŚWIADCZENIA Z FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO	5
<i>Osoby uprawnione</i>	5
<i>Zmiany legislacyjne</i>	6
<i>Wysokość świadczenia z funduszu alimentacyjnego</i>	9
<i>Finansowanie</i>	9
2. REALIZACJA USTAWY O POMOCY OSOBOM UPRAWNIONYM DO ALIMENTÓW W 2012 R. 10	
2.1. POSTĘPOWANIE WOBEC DŁUŻNIKÓW ALIMENTACYJNYCH	10
2.2. WYPŁATA ŚWIADCZEŃ Z FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO	12
<i>Liczba korzystających ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego</i>	12
<i>Wydatki na świadczenia z funduszu alimentacyjnego</i>	17
2.3. OBSŁUGA ZADAŃ PRZEWIDZIANYCH W USTAWIE O POMOCY OSOBOM UPRAWNIONYM DO ALIMENTÓW	18
<i>Koszty obsługi</i>	18
<i>Decyzje</i>	19
<i>Liczba zatrudnionych</i>	19
2.4. ZWROT NIENALEŻNIE POBRANYCH ŚWIADCZEŃ Z FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO.....	20
2.5. KWOTY ZWRÓCONE PRZEZ DŁUŻNIKÓW ALIMENTACYJNYCH Z TYTUŁU WYPŁACONYCH ŚWIADCZEŃ Z FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO, KWOTY WYGASZONE ORAZ KWOTY UMORZONE	21
2.6. STAN NALEŻNOŚCI Z TYTUŁU WYPŁACONYCH ŚWIADCZEŃ Z FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO	22
PODSUMOWANIE	22

Wprowadzenie

Z dniem 1 października 2008 r. weszła w życie *ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2012 r. poz.1228 z późn. zm.)* określająca zasady pomocy materialnej udzielanej przez państwo osobom mającym trudności w egzekucji wierzytelności alimentacyjnych od rodziców oraz zakres prowadzenia przez gminy postępowania wobec dłużników alimentacyjnych.

1. Regulacje zawarte w *ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów*

Ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów reguluje dwie istotne kwestie związane z brakiem skuteczności egzekucji zasądzonych od rodziców alimentów. Pierwszą z nich jest postępowanie gmin wobec dłużników alimentacyjnych, którego celem jest poprawa ściągalności alimentów, drugą pomoc państwa dla rodzin z dziećmi, będących w trudnej sytuacji materialnej w związku z nieskuteczną egzekucją alimentów w postaci przyznawanych świadczeń z funduszu alimentacyjnego.

1.1. Postępowanie wobec dłużników alimentacyjnych

Regulacje zawarte w *ustawie*, dotyczące prowadzenia postępowania wobec dłużników alimentacyjnych, dotyczą wszystkich dłużników, wobec których egzekucja alimentów jest bezskuteczna (nie ograniczają się tylko do dłużników, których wierzyciel otrzymuje świadczenie z funduszu alimentacyjnego). Ich celem jest skoordynowanie działań wierzycieli, władz samorządowych, sądów, komorników sądowych i innych instytucji, mających na celu poprawę efektywności w zakresie egzekucji zasądzonych alimentów. Działania te dotyczą:

1. *Wnioskowania przez osobę uprawnioną (tj. osobę uprawnioną do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna) do swej gminy jako gminy wierzyciela o podjęcie działań wobec dłużnika alimentacyjnego.* Każdorazowo, w przypadku bezskuteczności egzekucji osoba uprawniona może złożyć do organu właściwego wierzyciela wniosek o podjęcie działań wobec dłużnika alimentacyjnego.
2. *Ścisłej współpracy gminy wierzyciela z gminą dłużnika.* Organ właściwy (wójt/burmistrz/prezydent miasta) wierzyciela zobowiązany jest do wystąpienia do organu właściwego dłużnika z wnioskiem o podjęcie działań wobec dłużnika każdorazowo w sytuacji przyznania osobie uprawnionej świadczeń z funduszu

- alimentacyjnego albo złożenia wniosku w tej sprawie przez osobę uprawnioną (zobacz pkt. 1). Zaś organ właściwy dłużnika zobowiązany jest do informowania gminy wierzyciela o podjętych wobec dłużnika działaniach i ich efektach.
3. *Sprawdzania sytuacji rodzinnej, dochodowej, zawodowej i zdrowotnej dłużnika alimentacyjnego oraz przyczyn nielożenia na utrzymanie osoby uprawnionej, poprzez przeprowadzenie wywiadu alimentacyjnego (albo uzyskanie takich informacji z rodzinnego wywiadu środowiskowego przeprowadzonego na podstawie przepisów o pomocy społecznej) oraz odebranie oświadczenia majątkowego.* Gmina dłużnika przeprowadza wywiad alimentacyjny i odbiera oświadczenie majątkowe albo występuje do ośrodka pomocy społecznej o udzielenie informacji dotyczących dłużnika, pochodzących z rodzinnego wywiadu środowiskowego.
  4. *Ścisłej współpracy gmin z komornikami.* W przypadku bezskutecznej egzekucji alimentów, komornik sądowy prowadzący postępowanie jest obowiązany do informowania gminy dłużnika i gminy wierzyciela o stanie egzekucji i przyczynach jej bezskuteczności. Zaś gmina dłużnika i gmina wierzyciela przekazują komornikowi sądowemu wszelkie informacje istotne dla skuteczności egzekucji, w tym pochodzące z wywiadu alimentacyjnego oraz oświadczenia majątkowego (patrz pkt 3).
  5. *Aktywizacji zawodowej dłużników alimentacyjnych.* W przypadku, gdy dłużnik alimentacyjny nie może wywiązać się ze swych zobowiązań z powodu braku zatrudnienia, gmina, na terenie której on zamieszkuje, zobowiązuje dłużnika do zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy jako osoba bezrobotna albo poszukująca pracy, a także informuje ten urząd o potrzebie aktywizacji zawodowej dłużnika.
  6. *Złożenia przez gminę dłużnika do prokuratury wniosku o ściganie dłużnika za przestępstwo uporczywego uchylania się od alimentacji (art. 209 § 1 Kodeksu karnego) oraz wniosku do starosty o zatrzymanie prawa jazdy dłużnikowi alimentacyjnemu.* Wnioski te kieruje się w przypadku uznania dłużnika za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych. Decyzję o uznaniu dłużnika za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych wydaje się wówczas kiedy dłużnik uniemożliwia przeprowadzenie wywiadu alimentacyjnego, odmawia złożenia oświadczenia majątkowego, odmawia zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotny lub poszukujący pracy albo odmawia – bez uzasadnionej przyczyny – przyjęcia propozycji odpowiedniego zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, wykonywania prac społecznie użytecznych, prac interwencyjnych, robót publicznych, prac na zasadach robót publicznych albo udziału w szkoleniu, stażu lub przygotowaniu

zawodowym dorosłych oraz jednocześnie przez okres ostatnich 6 miesięcy nie wywiązywał się w każdym miesiącu z zobowiązań alimentacyjnych w kwocie co najmniej równej 50% wysokości bieżąco ustalonych alimentów.

7. *Wnioskowania o alimenty od osób zobowiązanych w dalszej kolejności do alimentacji.* Jeżeli nie można wyegzekwować należności od dłużnika alimentacyjnego, wówczas istnieje możliwość zasądzenia alimentów na dziecko od osób zobowiązanych w dalszej kolejności do alimentacji, np. od dziadków dziecka.
8. *Kontroli sądów nad działalnością komorników.* Organ właściwy dłużnika i wierzyciela informują sąd o beczynności lub wszelkich przejawach opieszałości komornika prowadzącego postępowanie egzekucyjne przeciwko dłużnikowi alimentacyjnemu.
9. *Przekazywania do biura informacji gospodarczej informacji o zobowiązaniu (lub zobowiązaniach) dłużnika alimentacyjnego w razie powstania zaległości za okres dłuższy niż 6 miesięcy.*

Jednocześnie należy zauważyć, że z innych ustaw wynika, iż:

- komornik jest zobowiązany we własnym zakresie do ustalenia wysokości zarobków i stanu majątkowego dłużnika oraz miejsca jego zamieszkania,
- opiekun dziecka może złożyć wniosek o wszczęcie egzekucji świadczeń alimentacyjnych do komornika właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby zobowiązanej do płacenia alimentów na dzieci lub komornika właściwego ze względu na swoje własne miejsce zamieszkania,
- pracodawca, na podstawie wyroku zasądzającego alimenty, złożonego u niego przez wierzyciela, jest zobowiązany do potrącania z wynagrodzenia pracownika należności na zaspokojenie świadczeń alimentacyjnych (nie ma konieczności postępowania komorniczego); pracodawca ma obowiązek przekazywać wierzycielowi kwoty na pełne zaspokojenie świadczenia alimentacyjnego, nie więcej jednak niż 60% wynagrodzenia dłużnika,
- komornik, w przypadku powstania zaległości za okres dłuższy niż 6 miesięcy, z urzędu składa wniosek o wpisanie dłużnika alimentacyjnego do rejestru dłużników niewypłacalnych w Krajowym Rejestrze Sądowym.

1.2. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Osoby uprawnione

Świadczenie z funduszu alimentacyjnego przysługuje osobie uprawnionej w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych alimentów. Świadczenie to przysługuje do ukończenia 18 roku życia lub do ukończenia 25 roku życia, jeżeli dziecko uczy się

w szkole lub szkole wyższej. W przypadku posiadania przez osobę uprawnioną orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności, świadczenie z funduszu alimentacyjnego przysługuje bez względu na jej wiek. Aby otrzymać świadczenie dochód na osobę w rodzinie z roku kalendarzowego poprzedzającego okres świadczeniowy nie może przekroczyć kwoty 725 zł netto (po odliczeniu należnego podatku oraz składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne).

Bezskuteczność egzekucji – zgodnie z *ustawą* - ma miejsce wówczas, gdy w okresie dwóch ostatnich miesięcy nie wyegzekwowano pełnej kwoty należności z tytułu zaległych i bieżących zobowiązań alimentacyjnych. Za bezskuteczność egzekucji uznaje się również niemożność wszczęcia lub prowadzenia egzekucji alimentów przeciwko dłużnikowi przebywającemu poza granicami Polski, w szczególności z powodu braku podstawy prawnej do podjęcia czynności zmierzających do wykonania tytułu wykonawczego w miejscu zamieszkania dłużnika albo w sytuacji braku możliwości wskazania przez osobę uprawnioną miejsca zamieszkania dłużnika.

Zmiany legislacyjne

Na podstawie artykułu 2 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 roku o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2011 r. Nr 205, poz. 1212, z późn. zm.) wprowadzono od 1 stycznia 2012 roku zmiany w *ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów*, w szczególności w zakresie:

- 1) sposobu ustalania dochodu uprawniającego do świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz katalogu przesłanek utraty i uzyskania dochodu;
- 2) prawa do świadczenia z funduszu alimentacyjnego dla pełnoletniej osoby posiadającej własne dziecko;
- 3) rozliczania wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego w przypadku zmiany wysokości zasądzonych alimentów lub uchylenia obowiązku alimentacyjnego;
- 4) rozwiązań w procedurze zatrzymywania i zwrotu prawa jazdy dłużnikom alimentacyjnym.

Ad. 1 Zgodnie z art. 2 pkt 3 ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, dochód rodziny przy ustalaniu prawa do świadczeń z funduszu alimentacyjnego ustala się na podstawie dochodu, o którym mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. Nr 139, poz. 992 z późn. zm.). Zmiana zapisu art. 3 pkt 1 lit a ustawy o świadczeniach rodzinnych spowodowała zmianę zasad obliczania

dochodu przy ustalaniu prawa do świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Zmiana ta polega na jednoznacznym wskazaniu jakie rodzaje przychodów opodatkowanym podatkiem dochodowym od osób fizycznych (art. 27, 30b, 30c i 30e ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych - Dz. U. Nr 139, poz. 992 z późn. zm.) składają się na dochód na podstawie, którego ustalane jest prawo do świadczeń rodzinnych. Doprecyzowano sposób ustalania dochodu, w szczególności poprzez wprowadzenie instytucji dochodu uzyskanego w roku poprzedzającym rozpoczęcie się okresu zasiłkowego i obliczania dochodu miesięcznego z uwzględnieniem liczby miesięcy jego uzyskiwania. Ponadto wyłączono stypendia o charakterze motywacyjnym z katalogu dochodów uwzględnionych przy ustalaniu prawa do świadczeń uzależnionych od dochodów. Rozszerzono także katalog dochodu utraconego i uzyskanego o dochód z zasiłku chorobowego, świadczenia rehabilitacyjnego lub zasiłku macierzyńskiego, przysługujących po utracie zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej;

Ad. 2 Realizując wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 listopada 2010 r., sygn. akt K 5/10, wykreślono zapis, że świadczenia z funduszu alimentacyjnego nie przysługują, gdy pełnoletnia osoba uprawniona posiada własne dziecko.

Ad. 3 Zmiana przepisu art. 29 ust. 2 spowodowała zniesienie obowiązku naliczania ustawowych odsetek od nienależnie pobranych świadczeń, w przypadku gdy do nienależnego pobrania świadczeń doszło w wyniku zmniejszenia przez sąd z mocą wsteczną wysokości alimentów. Ponadto zmieniono art. 29 ust. 3 ustawy poprzez nałożenie na osobę uprawnioną do pobierania świadczeń z funduszu alimentacyjnego obowiązku zwrotu wypłaconych jej świadczeń, w przypadku gdy z mocą wsteczną uchylony został przez sąd tytuł wykonawczy, na podstawie którego wypłacane były świadczenia z funduszu alimentacyjnego.

Ad. 4 Realizując zastrzeżenia i zalecenia Trybunału Konstytucyjnego zawarte w wyroku z dnia 22 września 2009 r. (sygn. akt P 46/07), wprowadzono nową procedurę zatrzymywania prawa jazdy dłużnikom alimentacyjnym. Przed złożeniem przez organ właściwy dłużnika do prokuratury wniosku o ściganie z art. 209 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) oraz wniosku o zatrzymanie prawa jazdy, organ właściwy musi przeprowadzić postępowanie w sprawie uznania dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych. Postępowanie w sprawie uznania dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych rozpoczyna się od wszczęcia postępowania, które następuje wówczas, kiedy dłużnik uniemożliwia przeprowadzenie przez organ właściwy dłużnika działań mających na celu poprawę ściągальności alimentów zasądzonych od dłużnika na rzecz dzieci. Organ właściwy dłużnika wszczyna postępowanie, jeżeli dłużnik nie wywiązał się z zobowiązań wymienionych w art. 5 ust. 3 ustawy, czyli np. uniemożliwił przeprowadzenie wywiadu, nie zarejestrował się w urzędzie pracy, nie złożył oświadczenia majątkowego, czy też nie podjął wskazanej pracy. Nawet jeżeli dłużnik nie wywiązał się z zobowiązań wymienionych

w art. 5 ust. 3 ustawy, to nie wydaje się decyzji o uznaniu dłużnika za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych, jeżeli dłużnik przed wszczęciem postępowania przez okres 6 miesięcy wywiązywał się w każdym miesiącu z zobowiązań alimentacyjnych w kwocie nie niższej niż 50% kwoty bieżąco ustalonych alimentów. Od decyzji uznającej dłużnika za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych przysługuje dłużnikowi odwołanie do Samorządowego Kolegium Odwoławczego. Jeżeli decyzja o uznaniu dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych stanie się ostateczna, organ właściwy dłużnika kieruje wniosek do starosty o zatrzymanie prawa jazdy dłużnika alimentacyjnego, dołączając odpis tej decyzji, oraz składa wniosek o ściganie za przestępstwo określone w art. 209 § 1 Kodeksu karnego.

Tak więc, jeżeli dłużnik alimentacyjny będzie wywiązywał się przez 6 miesięcy z zobowiązań alimentacyjnych wobec swoich dzieci przynajmniej w kwocie 50% bieżąco ustalonych alimentów lub też będzie współpracował z organem właściwym dłużnika nie będzie takiemu dłużnikowi zatrzymane prawo jazdy. Zwrot prawa jazdy następuje wówczas, jeżeli ustanie przyczyna zatrzymania prawa jazdy oraz dodatkowo w ciągu ostatnich 6 miesięcy dłużnik alimentacyjny wywiązywał się w każdy miesiąc z zobowiązań alimentacyjnych w kwocie nie niższej niż 50% kwoty bieżąco zasądzonych alimentów.

Dodatkowo, ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 135), która weszła w życie 1 stycznia 2012 roku, zobowiązano organ właściwy wierzyciela, do występowania z urzędu z wnioskiem o podjęcie działań wobec dłużnika alimentacyjnego każdorazowo, kiedy dziecko uprawnione do alimentów umieszczone jest w pieczy zastępczej. Poza tym, w związku z wprowadzeniem nowych form pieczy zastępczej zostało doprecyzowane, że prawo do świadczeń z funduszu alimentacyjnego nie przysługuje na dzieci, które zostały umieszczone w pieczy zastępczej, zarówno tej instytucjonalnej, jak i w rodzinach zastępczych (gdyż na dzieci umieszczone w pieczy zastępczej wypłacane są z budżetu państwa środki finansowe na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

Ponadto, ustawą z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 31 grudnia 2012 r. poz. 1548), która weszła w życie 1 stycznia 2013 roku, wprowadzono zmiany w definicji rodziny. Zmiana ta jest spowodowana uwzględnieniem w definicji nowego świadczenia opiekuńczego, jakim jest specjalny zasiłek opiekuńczy. Poza tym ustawa zobowiązuje ministra właściwego do spraw rodziny do utworzenia rejestru centralnego w celu gromadzenia informacji wynikających z realizacji zadań określonych ustawą o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.

Wysokość świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Kwota świadczenia z funduszu alimentacyjnego jest limitowana. Świadczenie przysługuje w wysokości bieżąco zasądzonego świadczenia alimentacyjnego, nie więcej jednak niż 500 zł na osobę.

Wniosek o świadczenie z funduszu alimentacyjnego składa się bezpośrednio w jednostce realizującej *ustawę o pomocy osobom uprawnionym do alimentów*, właściwej ze względu na miejsce zamieszkania osoby uprawnionej, tj. urządzie gminy lub miasta, ośrodkiem pomocy społecznej albo specjalnie powołanej do tego celu jednostce organizacyjnej. Do wniosku o ustalenie prawa do świadczenia należy dołączyć stosowne dokumenty (oświadczenia lub zaświadczenia), m.in. potwierdzające wysokość osiągniętych dochodów, bezskuteczność prowadzonego postępowania egzekucyjnego.

Prawo do świadczenia z funduszu alimentacyjnego ustala się na okres świadczeniowy, trwający od 1 października do 30 września następnego roku kalendarzowego.

Finansowanie

Wypłata świadczeń z funduszu alimentacyjnego, koszty obsługi związane z ich wypłatą oraz koszty podejmowanych wobec dłużników działań, finansowane są w formie dotacji celowej z budżetu państwa na świadczenia rodzinne. Zgodnie z art. 31 *ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów*, dotacja na koszty jej obsługi stanowi 3% otrzymanej dotacji na realizację zadań określonych w tej *ustawie*.

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego mają charakter zwrotny. Dłużnik alimentacyjny jest zobowiązany do zwrotu organowi właściwemu wierzyciela należności w wysokości świadczeń z funduszu alimentacyjnego wypłaconych osobie uprawnionej, łącznie z ustawowymi odsetkami, które naliczane są od pierwszego dnia następującego po dniu wypłaty świadczenia, do dnia spłaty całości należności dłużnika wobec gminy z tego tytułu. Z kwoty zwróconej przez dłużnika 20% przekazywane jest na dochód gminy wierzyciela oraz 20% na dochód gminy dłużnika, pozostałe 60% kwoty zwrotu oraz ustawowe odsetki stanowią dochód budżetu państwa. Intencją ustawodawcy - znajdującą odzwierciedlenie w art. 27 ust. 6 *ustawy* - jest, by ta część zwróconych kwot, która stanowi dochód własny gmin, została przeznaczona w szczególności na pokrycie kosztów działań podejmowanych wobec dłużników alimentacyjnych.

W okresie, kiedy osobie wypłacane są świadczenia z funduszu alimentacyjnego, wyegzekwowane od jej dłużnika kwoty przekazywane są w pierwszej kolejności do gminy na pokrycie należności budżetowych powstałych w wyniku wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, w drugiej zaś – na pokrycie należności z tytułu zaliczek

alimentacyjnych, wypłaconych na podstawie obowiązującej od 1 września 2005 r. do 30 września 2008 r. ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz.U. Nr 86, poz. 732 z późn. zm.). Dopiero po zaspokojeniu tych należności, pozostałe kwoty przekazywane są osobie uprawnionej do alimentów na zaspokojenie należności alimentacyjnych wynikających z wyroku sądowego. W ostatniej kolejności zaspokajane są należności z tytułu świadczeń wypłaconych ze zlikwidowanego z dniem 1 maja 2004 r. funduszu alimentacyjnego.

Po zaprzestaniu wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego, wyegzekwowane od dłużnika kwoty przekazywane są w pierwszej kolejności na pokrycie należności wierzyciela do wysokości zasądzonych miesięcznie alimentów, a następnie na pokrycie należności z tytułu świadczeń wypłacanych z budżetu państwa w zastępstwie niewyegzekwowanych alimentów (odpowiednio kolejno na pokrycie należności z tytułu: świadczeń z funduszu alimentacyjnego, zaliczek alimentacyjnych i świadczeń ze zlikwidowanego w 2004 r. funduszu alimentacyjnego).

2. Realizacja ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów w 2012 r.

Głównym źródłem informacji o funkcjonowaniu *ustawy* są przygotowywane przez gminy raz na kwartał sprawozdania z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. Sprawozdania mają charakter rzeczowo-finansowy, a ich zakres określa - w odniesieniu do danych za 2012 r. - *rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawie sprawozdań z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. nr 288 poz. 1694)*.

2.1. Postępowanie wobec dłużników alimentacyjnych

W 2012 r. gminy prowadziły postępowanie wobec **255,2 tys.** dłużników alimentacyjnych, co w porównaniu z 2011 r. (**217,4 tys.** dłużników) oznacza wzrost o 17,4% liczby dłużników alimentacyjnych objętych postępowaniem gmin.

Podstawową przyczyną niepłacenia alimentów przez dłużników jest ukrywanie przez nich dochodów i majątku, z których mogłaby być prowadzona egzekucja albo brak zatrudnienia. W pierwszym przypadku *ustawa* daje możliwość przeprowadzania z dłużnikiem wywiadu alimentacyjnego oraz odebrania od niego oświadczenia majątkowego (ewentualnie pozyskania takich informacji z rodzinnego wywiadu środowiskowego, jeśli był

on przeprowadzony dla celów pomocy społecznej), zaś w drugim – wszczęcia procedury, której celem jest aktywizacja zawodowa dłużnika alimentacyjnego.

Tabela 1. Liczba i struktura działań podejmowanych wobec dłużników alimentacyjnych w 2012 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Działania		Działania, które doprowadziły do wzrostu ściągальności należności		Skuteczność działań
		liczba	struktura	liczba	struktura	
1.	Przekazanie komornikowi sądowemu informacji mających wpływ na egzekucję zasądzonych świadczeń alimentacyjnych, pochodzących z wywiadu alimentacyjnego oraz oświadczenia majątkowego	79 937	15,32%	13 279	28,52%	16,61%
2.	Przekazanie komornikowi sądowemu informacji mających wpływ na egzekucję zasądzonych świadczeń alimentacyjnych pochodzących z rodzinnego wywiadu środowiskowego	3 558	0,68%	838	1,80%	23,55%
3.	Zobowiązanie dłużnika alimentacyjnego do zarejestrowania się w urzędzie pracy jako bezrobotny albo poszukujący pracy	25 210	4,83%	2 187	4,70%	8,68%
4.	Poinformowanie powiatowego urzędu pracy o potrzebie aktywizacji zawodowej dłużnika alimentacyjnego	49 341	9,46%	3 604	7,74%	7,30%
5.	Informacje od starosty o odmowie dokonania przez dłużnika alimentacyjnego czynności, o których mowa w art. 5 ust. 3 pkt 2 i 3 ustawy	3 392	0,65%	x	x	x
6.	Wszczęcie postępowania dotyczącego uznania dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych	81 739	15,67%	x	x	x
7.	Wydanie decyzji o uznaniu dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych	53 045	10,17%	2 970	6,38%	5,60%
8.	Złożenie wniosku o ściganie za przestępstwa określone w art. 209 § 1 kk	42 349	8,12%	2 813	6,04%	6,64%
9.	Skierowanie wniosku o zatrzymanie prawa jazdy dłużnika alimentacyjnego	28 827	5,53%	5 687	12,21%	19,73%
10.	Wystąpienie z powództwem o ustalenie alimentów od innych osób	15	0,003%	0	0,00%	0,00%
11.	Informacje przekazywane do sądu o bezczynności lub opieszałości komornika sądowego (art. 3 ust. 8 ustawy)	344	0,07%	12	0,02%	3,49%
12.	Przekazanie informacji gospodarczej do biura informacji gospodarczej o zobowiązaniu lub zobowiązaniach dłużnika alimentacyjnego wynikających z tytułów, o których mowa w art. 28 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy w przypadku powstania zaległości za okres dłuższy niż 6 m-cy	145 068	27,81%	14 951	32,10%	10,31%
13.	Ogółem	521 626	100,00	46 341	100,00	8,88%

Źródło: Dane MPiPS ze sprawozdań z realizacji ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za 2012 r.

W 2012 r. najwięcej działań podjętych wobec dłużników alimentacyjnych przez gminy dotyczyło przekazania informacji do biura informacji gospodarczej o zobowiązaniu dłużnika alimentacyjnego (27,81% ogółu działań wobec dłużników), wszczęcia postępowania

dotyczącego uznania dłużnika za uchylającego się od zobowiązań alimentacyjnych (15,67% działań) oraz przekazania komornikowi sądowemu informacji z przeprowadzonego przez gminy wywiadu alimentacyjnego i uzyskanego oświadczenia majątkowego (15,32% działań). Znaczny odsetek ogółu działań wobec dłużników stanowiło także wydanie decyzji o uznaniu dłużnika alimentacyjnego za uchylającego się od zobowiązań (10,17% działań), poinformowanie powiatowego urzędu pracy o potrzebie aktywizacji zawodowej dłużnika (9,46% działań) oraz złożenie do prokuratury wniosku o ściganie przestępstwa uporczywego uchylania się od alimentacji określonego w art. 209 § 1 Kodeksu karnego (8,12 % działań).

Natomiast do wzrostu egzekucji w największym stopniu przyczyniło się skierowanie do starosty wniosku o zatrzymanie prawa jazdy dłużnika alimentacyjnego (blisko 20% skuteczności działań), przekazanie komornikowi informacji z wywiadu alimentacyjnego i oświadczenia majątkowego albo informacji pochodzących z rodzinnego wywiadu środowiskowego (łącznie skutecznych było blisko 17% tego typu działań), a także przekazanie informacji do biura informacji gospodarczej o zobowiązaniu dłużnika alimentacyjnego (ponad 10% skuteczności).

W 2012 r. skuteczność podjętych działań (liczba działań, która doprowadziła do wzrostu ściągalności należności alimentacyjnych) wyniosła ogółem ok. **9%**, czyli o 0,8 pkt proc. mniej niż w roku 2011 (9,8% skuteczności). Trzeba jednak podkreślić, że egzekucja alimentów i skuteczność w tym zakresie to przede wszystkim domena działań komorników, gminy tylko służą pomocą komornikom w zakresie stosownym do ich ograniczonych możliwości jako instytucji społecznej, a nie egzekucyjnej.

2.2. Wypłata świadczeń z funduszu alimentacyjnego

Liczba korzystających ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego

W 2012 r. wypłacano przeciętnie miesięcznie **339,5 tys.** świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Liczba ta jest o 3,1 tys., tj. o 0,92% wyższa niż liczba świadczeń z funduszu alimentacyjnego wypłacanych przeciętnie miesięcznie w 2011 r. (336,4 tys. świadczeń). Większość z tych świadczeń (82%) wypłacano na osoby w wieku 0 – 17 lat . Na osoby w wieku 18 – 24 lat wypłacano 17,9% świadczeń, zaś resztę (0,2%) stanowiły osoby w wieku 25 i więcej lat (osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym w wieku 25 lat i więcej).

W 2012 r. świadczenia z funduszu alimentacyjnego pobierało przeciętnie miesięcznie 326,3 tys. osób, tj. o 0,9% więcej niż w 2011 r. (323,4 tys. osób).

Wśród pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego w 2012 r. przeważały osoby wychowywane w rodzinach niepełnych, tj. wychowywane przez rodzica niepozostającego w związku małżeńskim (69%). Drugą co do wielkości grupę świadczeniobiorców świadczeń z funduszu alimentacyjnego stanowiły osoby wychowywane przez rodzica pozostającego w związku małżeńskim z dłużnikiem alimentacyjnym (15,1% ogółu świadczeniobiorców), a trzecią – osoby wychowywane przez rodzica, który ponownie zawarł związek małżeński (9%). W stosunku do 2011 r., w 2012 r. zauważalny jest nieznaczny wzrost (o 1,2 pkt proc.) odsetka osób otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego wychowywanych przez rodzica pozostającego w związku małżeńskim z dłużnikiem alimentacyjnym oraz osób wychowywanych przez rodzica pozostającego w związku z osobą niezobowiązaną do alimentacji (o 0,6 pkt proc.). W 2012 r. odnotowano także ujemną dynamikę w porównaniu do roku ubiegłego w przypadku liczby osób pobierających świadczenie z funduszu alimentacyjnego wychowywanych przez rodzica niepozostającego w związku małżeńskim (spadek o 1,1 pkt proc.) oraz osób pobierających świadczenie z funduszu alimentacyjnego dla siebie (o 0,9 pkt proc.).

Tabela 2. Liczba osób otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego według jej statusu w rodzinie.

Liczba osób otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego według jej statusu w rodzinie	2011 r.		2012 r.		Dynamika 2011 = 100
	przeciętna miesięczna	struktura	przeciętna miesięczna	struktura	
Ogółem	323 365	100,0%	326 319	100%	100,9
- z tego:					
wychowywanych przez osobę pozostającą w związku małżeńskim z osobą zobowiązaną do alimentacji wobec osoby uprawnionej	45 002	13,9%	49 223	15,1%	109,4
wychowywanych przez osobę pozostającą w związku małżeńskim z osobą niezobowiązaną do alimentacji wobec osoby uprawnionej	27 113	8,4%	29 517	9,0%	108,9
wychowywanych przez rodzica niepozostającego w związku małżeńskim	226 585	70,1%	225 111	69,0%	99,3
wychowywanych przez rodziców niepozostających w związku małżeńskim	7 918	2,4%	8 307	2,5%	104,9
pobierających świadczenie z funduszu alimentacyjnego na siebie	16 748	5,2%	14 162	4,3%	84,6

Źródło: Dane MPiPS ze sprawozdań z realizacji ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za 2011 i 2012 r.

W 2012 r. przeciętna miesięczna wysokość świadczenia z funduszu alimentacyjnego wynosiła 346,96 zł i była o 17,39 zł, tj. o 5,3% wyższa niż w 2011 r.

W strukturze beneficjentów świadczeń z funduszu alimentacyjnego zmniejszył się udział odbiorców niższych kwot świadczeń (do 300 zł), a wzrósł udział odbiorców średnich (300,01-400 zł) i najwyższych (400,01-500 zł) kwot świadczeń z funduszu alimentacyjnego. I tak, odsetek osób pobierających świadczenia w kwocie do 300 zł wyniósł 46% i w porównaniu z 2011 r. (52,9%) był o 6,9 pkt proc. niższy, natomiast odsetek korzystających ze świadczeń w kwocie 300,01-400 zł był o 2,1 pkt proc. wyższy, zaś odsetek korzystających ze świadczeń w kwocie 400,01-500 zł o 4,8 pkt proc. wyższy niż w 2011 r. Jest to efektem zasądzania przez sądy z biegiem lat coraz wyższych kwot alimentów, w tym w związku ze składaniem wniosków o podwyższenie kwot wcześniej zasądzonych alimentów.

Tabela 3. Liczba osób otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego według wysokości świadczenia z funduszu alimentacyjnego.

Liczba osób otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego według wysokości świadczenia z funduszu alimentacyjnego	2011 r.		2012 r.		Dynamika 2010 = 100
	przeciętna miesięczna liczba osób	struktura	przeciętna miesięczna liczba osób	struktura	
Ogółem	323 365	100,0%	326 319	100,0%	100,9
z tego:					
- do 100 zł	5 426	1,7%	4 398	1,3%	81,1
- od 100,01 do 200 zł	55 660	17,2%	44 738	13,7%	80,4
- od 200,01 do 300 zł	109 961	34%	101 029	31,0%	91,9
- od 300,01 do 400 zł	87 355	27%	94 971	29,1%	108,7
- od 400,01 do 500 zł	64 963	20,1%	81 184	24,9%	125

Źródło: Dane MPiPS ze sprawozdań z realizacji ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za 2011 i 2012 r.

Struktura beneficjentów według wysokości świadczenia z funduszu alimentacyjnego jest odzwierciedleniem ich struktury według wysokości zasądzonych alimentów. Nieznaczny był odsetek osób pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego, mających zasądzone alimenty w kwocie przekraczającej 500 zł (tj. przekraczającej maksymalną kwotę świadczenia z funduszu alimentacyjnego) – zaledwie 5% świadczeniobiorców (4,1% świadczeniobiorców w 2011 r.). W 2012 r. zauważalna jest tendencja z roku ubiegłego,

w kwestii wzrostu odsetka osób uprawnionych do świadczeń z funduszu alimentacyjnego, na rzecz których zasądzone są alimenty w kwocie 300,01-500 zł i spadku odsetka osób uprawnionych do świadczeń z funduszu alimentacyjnego w kwocie do 300 zł.

Tabela 4. Liczba osób otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego według wysokości zasądzonych alimentów.

Liczba osób otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego według wysokości zasądzonych alimentów	2011 r.		2012 r.	
	przeciętna miesięczna liczba osób	struktura	przeciętna miesięczna liczba osób	struktura
Ogółem	323 365	100,0%	326 319	100%
z tego:				
- do 100 zł	5 755	1,8%	4 488	1,4%
- od 100,01 do 200 zł	56 919	17,6%	45 693	14,0%
- od 200,01 do 300 zł	110 938	34,3%	102 302	31,4%
- od 300,01 do 400 zł	86 416	26,7%	94 428	28,9%
- od 400,01 do 500 zł	50 283	15,5%	62 892	19,3%
- od 500,01 do 700 zł	10 650	3,3%	13 510	4,1%
- od 700,01 do 900 zł	1 437	0,5%	1 811	0,6%
- od 900,01 zł	967	0,3%	1 196	0,3%

Źródło: Dane MPiPS ze sprawozdań z realizacji ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za 2011 i 2012 r.

W przypadku 2,4% (tj. 8,3 tys. przeciętnie miesięcznie) wypłacanych w 2012 r. świadczeń z funduszu alimentacyjnego uprawnienie powstało w związku z zamieszkiwaniem dłużnika alimentacyjnego poza granicami Polski, z czego część przyznano w związku z niemożnością wszczęcia lub prowadzenia egzekucji alimentów (0,8% ogółu wypłaconych świadczeń tj. 2,7 tys.).

Ogółem w 2012 r. ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego korzystały osoby wychowywane w 218,2 tys. rodzin, co było na poziomie zbliżonym do 2011 r. (219 tys. rodzin). Przeciętnie w jednej rodzinie było **1,5** osoby uprawnionej korzystającej ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego (podobnie jak w 2011 r.). Jednakże w większości

przypadków (60,4% ogółu rodzin osób korzystających ze świadczenia) świadczenie z funduszu alimentacyjnego wypłacane było na 1 osobę w rodzinie. Drugą co do wielkości grupę stanowiły rodziny z dwiema osobami uprawnionymi (25,7%), natomiast rodziny wielodzietne (z trojgiem i więcej osób uprawnionych) stanowiły 10,5% ogółu rodzin osób pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego. Struktura rodzin pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego w 2012 r. jest podobna do tej z 2011 r.

Tabela 5. Liczba rodzin pobierających świadczenie z funduszu alimentacyjnego według liczby osób uprawnionych w rodzinie.

Liczba rodzin pobierających świadczenie z funduszu alimentacyjnego według liczby osób uprawnionych w rodzinie	2011 r.		2012 r.	
	przeciętna miesięczna liczba rodzin	struktura	przeciętna miesięczna liczba rodzin	struktura
Ogółem	219 031	100,0%	218 220	100%
- z tego:				
- z 1 osobą uprawnioną	144 963	66,2%	131 853	60,4%
- z 2 osobami uprawnionymi	52 653	24%	56 185	25,7%
- z 3 osobami uprawnionymi	15 212	7%	16 208	7,4%
- z 4 i więcej osobami uprawnionymi	6 203	2,8%	6 669	3,1%

Źródło: Dane MPiPS ze sprawozdań z realizacji ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za 2011 i 2012 r.

Większość rodzin osób pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego to rodziny bez dochodu, o bardzo niskim lub niskim dochodzie w przeliczeniu na osobę w rodzinie. Aż 20% ogółu, nie uzyskiwała jakiegokolwiek dochodu w rozumieniu przepisów ustawy. Drugą co do wielkości grupę rodzin stanowiły te, których dochód nie przekraczał kwoty 252 zł na osobę (38,6% rodzin).

Ogółem, dochód poniżej 504 zł (obowiązujące do 31 października 2012 r. kryterium dochodowe uprawniające do świadczeń rodzinnych) uzyskiwało 85,5% rodzin osób korzystających ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego (podobnie jak w 2011 r. – 85,9%), a więc były to rodziny, które równocześnie spełniały kryterium dochodowe uprawniające do korzystania ze świadczeń rodzinnych.

Tabela 6. Liczba rodzin pobierających świadczenie z funduszu alimentacyjnego według wysokości osiąganego dochodu w przeliczeniu na osobę w rodzinie.

Liczba rodzin pobierających świadczenie z funduszu alimentacyjnego wysokości osiąganego dochodu w przeliczeniu na osobę w rodzinie	2011 r.		2012 r.	
	przeciętna miesięczna liczba rodzin	struktura	przeciętna miesięczna liczba rodzin	struktura
Ogółem	219 031	100,0%	218 220	100%
- z tego:				
- bez dochodu	35 318	16,1%	43 610	20,0%
- od 0,01 do 100 zł	45 110	20,6%	43 177	19,8%
- od 100,01 do 252 zł	44 914	20,5%	41 098	18,8%
- od 252,01 do 362,50 zł	30 558	14%	28 511	13,1%
- od 362,51 do 504 zł	32 298	14,7%	30 188	13,8%
- od 504,01 do 583 zł	12 971	5,9%	13 244	6,1%
- od 583,01 do 725 zł	17 862	8,2%	18 392	8,4%

Źródło: Dane MPiPS ze sprawozdań z realizacji ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów za 2011 i 2012 r.

Wydatki na świadczenia z funduszu alimentacyjnego

W 2012 r. wydatki na świadczenia z funduszu alimentacyjnego wyniosły **1,41 mld zł** i były o 6,2% wyższe niż analogiczne wydatki w 2011 r. (1,33 mld zł). Na wzrost wydatków miał wpływ przede wszystkim wzrost przeciętnej miesięcznej wysokości świadczenia z funduszu alimentacyjnego (o 5,3%), jak również wzrost przeciętnej miesięcznej liczby wypłaconych świadczeń (o 0,9%).

2.3. Obsługa zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów

Koszty obsługi

Wypłata świadczeń z funduszu alimentacyjnego jest zadaniem z zakresu administracji rządowej zleconym gminie. Zarówno wypłata świadczeń z funduszu alimentacyjnego, jak i koszty ich obsługi, a także koszty podejmowanych działań wobec dłużników alimentacyjnych, finansowane są w formie dotacji celowej z budżetu państwa¹. Dodatkowym źródłem środków, z których gminy mogą finansować koszty związane z obsługą ustawy, są kwoty należności zwrócone przez dłużników alimentacyjnych z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego².

W 2012 r. wydatki na obsługę ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów wyniosły **102,8 mln zł** i były o 6,5% wyższe niż w 2011 r. (96,5 mln zł). Z kwoty tej **54,4 mln zł** (53%) wydatkowano na obsługę wypłat świadczeń z funduszu alimentacyjnego, a **48,4 mln zł** (47%) – na pokrycie kosztów związanych z działaniami podejmowanymi wobec dłużników alimentacyjnych (w 2011 r. było to odpowiednio: **51,7 mln zł** oraz **44,8 mln zł**).

Z dotacji celowej z budżetu państwa sfinansowano koszty obsługi w kwocie ogółem **50,2 mln zł**, tj. o 0,8 % mniej niż w 2011 r. (**50,6 mln zł**). Pozwoliło to na pokrycie 54,1% kosztów obsługi wypłat świadczeń z funduszu alimentacyjnego (29,4 mln zł) i 43% kosztów podejmowanych działań wobec dłużników alimentacyjnych (20,8 mln zł). Procentowy udział wydatków na koszty obsługi na poszczególne cele, pokrytych z dotacji z budżetu państwa kształtował się w 2012 r. na poziomie podobnym jak w 2011 r.

Pozostałe wydatki związane z kosztami obsługi w kwocie **52,6 mln zł** (w 2011 r. było to 45,9 mln zł) gminy pokryły ze środków własnych. W ramach tej kwoty, część środków, tj. **22,2 mln zł** (w 2011 r. było to 18,9 mln zł) pochodziła ze zwrotów należności od dłużników alimentacyjnych, stanowiących dochód własny gminy. Środki z tego tytułu wydatkowane na obsługę ustawy pokryły 15,6% kosztów wypłat świadczeń oraz 28,4% kosztów podejmowanych działań wobec dłużników alimentacyjnych), tj. na poziomie nieco wyższym niż w 2011 r. (odpowiednio 13,9% i 26%). Tym niemniej należy zaznaczyć, iż dochody własne gminy z tytułu zwrotów należności od dłużników alimentacyjnych wyniosły w tym samym okresie ogółem **71,4 mln zł**, tj. o 12,3% więcej niż w 2011 r. (**63,6 mln zł**). Oznacza to, iż na pokrycie kosztów obsługi ustawy o pomocy osobom uprawnionym

¹ dział 852 - Pomoc społeczna, w rozdział 85212 – Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego.

² Por. pkt 1.2. *Informacji*: „Świadczenia z funduszu alimentacyjnego – Finansowanie”.

do alimentów w 2012 r. gminy wykorzystały zaledwie 31% środków, jakie uzyskały z tytułu zwrotów od dłużników alimentacyjnych, tj. na poziomie podobnym jak w 2011 r. Mając powyższe na względzie, należy zauważyć, że w 2012 r. gminy osiągnęły dodatkowy dochód własny związany z realizacją ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów w kwocie **49,2 mln zł.**

Należy także zauważyć, że w 2012 r. suma kwoty dotacji z budżetu państwa na koszty obsługi *ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów* oraz dochodów własnych gmin z tytułu zwrotów należności od dłużników alimentacyjnych przewyższyła ogólną kwotę wydatków poniesionych przez gminy na obsługę *ustawy*.

W 2012 r. przeciętny miesięczny koszt obsługi wypłaty jednego świadczenia z funduszu alimentacyjnego wyniósł **13,35 zł.** Przeciętny roczny koszt działania wobec dłużnika alimentacyjnego w przeliczeniu na 1 dłużnika alimentacyjnego wyniósł **189,65 zł,** zaś koszt działania wobec dłużnika przy uwzględnieniu liczby podjętych działań kształtował się przeciętnie na poziomie **92,33 zł.**

Decyzje

W 2011 r. organy właściwe wydały ogółem ok. **588 tys.** decyzji administracyjnych w sprawach dotyczących realizacji *ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów* (527,6 tys. decyzji w 2011 r.), w tym 10,7 tys. decyzji stwierdzających nienależnie pobrane świadczenia z funduszu alimentacyjnego. Samorządowe Kolegia Odwoławcze wydały ogółem **4 116** decyzji (w 2011 r. było ich 4 049), w tym w przypadku 2 154 decyzji podtrzymały decyzję organu właściwego, w odniesieniu do 393 decyzji zmieniły decyzję organu właściwego, zaś w przypadku 1 347 decyzji uchylili decyzję organu właściwego i przekazały sprawę organowi właściwemu do ponownego rozpatrzenia.

Liczba zatrudnionych

W 2012 r. *ustawę o pomocy osobom uprawnionym do alimentów* realizowało przeciętnie miesięcznie **4 261 osób,** tj. na podobnym poziomie jak w 2011 r.

Wśród ogólnej liczby osób realizujących *ustawę*, **3 962 osób³** (92,9%) zatrudnionych było na podstawie umowy o pracę, **79 osób** (1,9%) pracowało na podstawie umowy cywilnoprawnej (umowa zlecenie lub umowa o dzieło), zaś pozostałe **220 osób** (5,2%) stanowili m.in. stażyści z urzędów pracy, praktykanci.

W 2012 r. przeciętnie na jedną osobę zatrudnioną do obsługi *ustawy* (na podstawie umowy o pracę, umowy zlecenia albo umowy o dzieło) przypadało **54** rodziny osób

---

³ 2.194 osoby w przeliczeniu na pełne etaty.

uprawnionych do świadczeń z funduszu alimentacyjnego, **81** osób pobierających świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz **63** dłużników alimentacyjnych.

2.4. Zwrot nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego

Nienależnie pobranymi świadczeniami z funduszu alimentacyjnego są świadczenia:

- a) wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie albo wstrzymanie wypłaty świadczenia w całości lub w części,
- b) przyznane lub wypłacone w przypadku świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą te świadczenia,
- c) wypłacone bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa, jeżeli stwierdzono nieważność decyzji przyznającej świadczenie albo w wyniku wznowienia postępowania uchylono decyzję przyznającą świadczenie i odmówiono prawa do świadczenia,
- d) wypłacone, w przypadku gdy osoba uprawniona w okresie ich pobierania otrzymała, niezgodnie z kolejnością określoną w art. 28 ustawy, zaległe lub bieżące alimenty, do wysokości otrzymanych w tym okresie alimentów.

W 2012 r. kwota zwróconych nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego wyniosła ok. **5,8 mln zł** (5,5 mln zł w 2011 r.). W tym samym okresie podjęto decyzje o umorzeniu nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego w stosunku do kwoty ok. **666,1 tys. zł** (744,5 tys. zł w 2011 r.). W stosunku do kwoty **ok. 2,7 mln zł** (2,8 mln zł w 2011 r.) podjęto decyzję o rozłożeniu na raty należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, natomiast kwotę ok. **2,5 mln zł** potrącono z bieżąco wypłacanych świadczeń (tyle samo co w roku ubiegłym). Na dzień 31 grudnia 2012 r. stan należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego wyniósł **10,7 mln zł** (7,4 mln zł w 2011 r.).

2.5. Kwoty zwrócone przez dłużników alimentacyjnych z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, kwoty wygaszone oraz kwoty umorzone

W 2012 r. dłużnicy alimentacyjni zwrócili kwotę ok. **185,7 mln zł** z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, z tego ok. **113,8 mln zł** przekazano na dochody budżetu państwa, zaś pozostałe ok. **71,9 mln zł** zostało przekazanych na dochody własne gmin. W relacji do kwoty wypłaconych w 2012 r. świadczeń z funduszu alimentacyjnego kwota zwrotów stanowi **13,1%**, przy czym zauważyć należy, że w roku 2011 stosunek ten był podobny – odpowiednio 184,4 mln zł, czyli 13,9%.

W 2012 r. umorzono zobowiązania dłużników alimentacyjnych z tytułu świadczeń wypłacanych w zastępstwie niewyegzekwowanych alimentów na kwotę ogółem ok. **4,4 mln zł** (3,4 mln zł w 2011 r.), z czego ok. 2,8 mln zł stanowiły zobowiązania wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, ok. 1,1 mln zł – z tytułu wypłaconej zaliczki alimentacyjnej, zaś ok. 0,5 mln zł – zobowiązania z tytułu „starego” funduszu alimentacyjnego. Podstawą umorzenia należności dłużników alimentacyjnych z tytułu świadczeń wypłaconych w zastępstwie alimentów w 85% przypadków była sytuacja dochodowa i rodzinna dłużnika (art. 30 ust. 2 *ustawy*), a w 7,7 % przypadków skuteczność egzekucji wobec dłużnika alimentacyjnego przez okres 3 lat w wysokości miesięcznej nie niższej niż wysokość zasądzonych alimentów (art. 30 ust. 1 pkt 1 *ustawy*).

W przypadku **5 735** spraw (4 898 w 2011 r.) stwierdzono wygaśnięcie należności z tytułu świadczeń wypłaconych wierzycielom alimentacyjnym w zastępstwie alimentów na kwotę ogółem ok. **84,3 mln zł** (73,6 mln zł w 2011 r.). W 99,5% przypadków wygaśnięcie należności stwierdzono w związku ze śmiercią dłużników alimentacyjnych, zaś w 0,5% przypadków w związku ze śmiercią osób, które nienależnie pobrały świadczenia⁴. Przeciętna kwota wygaszonej należności na jedną sprawę wyniosła **14 770 zł** (15 022 zł w 2011 r.).

---

⁴ art. 23 ust. 9 ustawy obowiązuje od 1.01.2012 r.

2.6. Stan należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego

Stan należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, tj. wszystkie wydatki z budżetu państwa na wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego (bez kosztów obsługi) poniesione od dnia wejścia w życie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, tj. od 1 października 2008 r. do 31 grudnia 2012 r., pomniejszone o:

- dokonane przez dłużników alimentacyjnych zwroty z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego,
- odzyskane kwoty nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego,
- umorzone kwoty należności dłużników alimentacyjnych z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego,
- umorzone kwoty należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego,
- wygaszone kwoty należności z tytułu wypłaconych lub nienależnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego w związku ze śmiercią osoby zobowiązanej do zwrotu

wyniósł **4 696 mln zł.**

Podsumowanie

Z danych pochodzących ze sprawozdań z realizacji zadań przewidzianych w ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów wynika, że w 2012 r. w stosunku do 2011 r.:

- o 17% wzrosła liczba dłużników alimentacyjnych, wobec których gminy prowadziły postępowania (z 217,4 tys. do 255,2 tys. dłużników);
- o 0,8 pkt proc. zmniejszyła się stopa zwrotów od dłużników należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego w stosunku do kwoty wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego (z 13,9% do 13,1%);
- skuteczność działań podjętych wobec dłużników alimentacyjnych wyniosła 9%;
- o 0,7% wzrosła bezwzględna kwota zwróconych przez dłużników należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego (ze 184,4 mln zł do 185,7 mln zł);
- o 0,92% wzrosła przeciętna miesięczna liczba wypłacanych świadczeń z funduszu

alimentacyjnego (z 336,4 tys. do 339,5 tys. świadczeń);

- na zbliżonym poziomie utrzymała się liczba rodzin osób korzystających ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego (218,2 tys. rodzin);
- przeciętnie na jedną rodzinę pobierającą świadczenie przypadało 1,5 osoby uprawnionej do korzystania ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego;
- o 5,3% wzrosła przeciętna miesięczna kwota wypłacanego świadczenia z funduszu alimentacyjnego (z 329,57 zł do 349,96 zł);
- wzrósł odsetek osób pobierających wyższe kwoty świadczenia z funduszu alimentacyjnego (300 zł i więcej), przy jednoczesnym spadku odsetka osób uprawnionych pobierających niższe kwoty świadczenia (do 300 zł);
- dochód poniżej 504 zł (obowiązujące do 31 października 2012 r. kryterium dochodowe uprawniające do świadczeń rodzinnych) uzyskiwało ok. 86% rodzin osób korzystających ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego (podobnie było w 2011 r.), natomiast 20 % ogółu rodzin osób uprawnionych do alimentów nie uzyskiwała jakiegokolwiek dochodu w rozumieniu przepisów ustawy;
- łączne wydatki na świadczenia z funduszu alimentacyjnego wyniosły ok. 1,4 mld i były o 7,7% wyższe niż analogiczne wydatki w 2011 r.;
- w 2012 r. suma kwoty dotacji z budżetu państwa na koszty obsługi *ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów* oraz dochodów własnych gmin z tytułu zwrotów należności od dłużników alimentacyjnych przewyższyła ogólną kwotę wydatków poniesionych przez gminy na obsługę *ustawy*, a gminy osiągnęły dodatkowy dochód własny związany z realizacją ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów w kwocie 49,2 mln zł.